

UNIVERSITETET I OSLO

KANDIDAT

17455

PRØVE

PSYC1220 1

Personlighetspsykologi 1

Emnekode	PSYC1220
Vurderingsform	Individuell skriftlig prøve
Starttid	15.12.2023 14:00
Sluttid	15.12.2023 17:00
Sensurfrist	--
PDF opprettet	30.08.2024 13:09

Seksjon 1

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
i	Informasjon // Information	Informasjon eller ressurser
1	Oppgave 1 // Oppgave 1 // Assignment 1	Langsvar
2	Oppgave 2 // Oppgave 2 // Assignment 2	Langsvar
3	Oppgave 3 // Oppgave 3 // Assignment 3	Langsvar

1 Oppgave 1 // Oppgave 1 // Assignment 1

Beskriv den typiske måten tvillingstudier blir gjennomført på. Forklar hvordan gen-miljø-korrelasjoner er relevante for personlighet.

Skriv ditt svar her

Tvillingstudier er en av de fire hovedtypene studier som benyttes innen forskning på arv og dennes samspill med miljø, sammen med adopsjonsstudier, familiestudier og selektive avlstudier. I denne teksten skal jeg først forklare hvordan slike studier vanligvis gjennomføres. Til slutt skal jeg ta for meg hvordan gen-miljø-korrelasjoner er relevante for personlighet.

La oss først begynne med det helt grunnleggende, nemlig hva vi mener med arv. Charles Darwin, evolusjonsteoriens far, definerte 4 prinsipper for naturlig seleksjon:

- 1) Individet seg i mellom har ulike egenskaper
- 2) Særegenheter i egenskaper overføres til en viss grad til avkom
- 3) Hvert individ produserer i snitt langt mer enn et avkom
- 4) Likevel ser vi ikke en befolkningseksplasjon, da kun de individene med den best tilpassede sammensetningen av egenskaper får formert seg

De første to prinsippene beskriver prosessen vi kaller arv. I dag vet vi at noe av denne ulikheten mellom individer skyldes gener, og at det blant annet er gjennom gener foreldre overfører noen av sine særegenheter til avkommet. Studiet av gener kalles genetikk.

Formålet med tvillingsstudier, i hvert fall i en arv og miljø-kontekst (jeg kan se for meg at man kan bruke tvillingsstudier i andre fagfelt, for eksempel sosiologi) er ofte å fastslå i hvilken grad henholdsvis genetikk og miljø bestemmer utviklingen av en bestemt egenskap eller fenotype (trekk). En trekk i denne konteksten er altså ikke nødvendigvis et personlighetstrekk, som for eksempel et av trekkene fra FFM (femfaktormodellen) - men det er en av mulighetene. Andre muligheter er for eksempel fysiologiske trekk som høyde, øyefarge, eller anlegg for å utvikle psykiske lidelser som bipolar lidelse. Et trekk kan med andre ord være et hvilket som helst aspekt eller egenskap individet har.

Måten tvillingsstudier av den typen som jeg tar for meg her som regel gjennomføres er ved at man sammenligner utviklingen av et trekk hos både eneggede (MZ - monozygote, deler nær 100% genetisk materiale) og toeggede (DZ, dizygote - deler ca. 50% genetisk materiale) tvillinger. Hvis de fleste eneggede tvillinger ender opp med å bli likere hverandre enn de toeggede når det gjelder utviklingen av et trekk, er dette en sterk indikasjon på at man et trekk som i stor grad avgjøres av gener. Et eksempel på et slikt trekk er høyde. Dersom det derimot ikke er særlig stor forskjell på hvor ulike hverandre de to tvillingtypene blir, har man med et trekk som i større grad påvirkes av miljø å gjøre. Et eksempel på et slikt trekk er religiøsitet. Eneggede tvillinger er ikke i særlig grad mer like hverandre i religiøs preferanse enn toeggede.

La oss gå litt dypere inn i dette. Hvor arvbart et trekk er, det vil si i hvilken grad dets utvikling er avhengig av ens gener, kan kvantifiseres. Dette målet kalles arvbart eller heritability, og forkortes h^2 . Heritability er et tall mellom 0 og 1, og er tall på *forklart varians*. Forklart varians er et mål på hvor mye av variansen innenfor et trekk som kan forklares av gener. Bipolar lidelse har en arvelighet på 0.7. Det vil si at 70% av variansen vi ser i befolkningen når det gjelder bipolar lidelse, skyldes genetikk. Det gjelder *kun* på gruppenivå. Det er dermed ikke for eksempel slik at dersom dine foreldre har bipolar lidelse, er det 70% risiko for at du vil utvikle bipolar lidelse. Dette er en vanlig misforståelse. En kan ha veldig høye foreldre, et svært arvbart trekk, og likevel ende opp lav.

Tvillingsstudier er en av måtene man kan nå frem til et godt estimat på arvbart. Dette oppnår

man gjennom et regnestykke, $h^2 = 2(r_{MZ} - r_{DZ})$. I dette regnestykket står "r" for grad av korrelasjon mellom tvillingpar. Man subtraherer altså snittgraden av korrelasjon (i utviklingen av et trekk) for toeggede tvillingpar fra snittgraden av korrelasjon mellom eneggede tvillingpar. Siden eneggede tvillinger har ca. dobbelt så mye genetisk materiale til felles, multipliseres så denne differansen, og man står igjen med arvbarheten - tallet mellom 0 og 1.

Det er viktig å påpeke hvilke antagelser som ligger til grunn for dette regnestykket. Den sentrale antagelsen er at man antar at både eneggede og toeggede tvillinger deler miljø og dermed blir utsatt for identisk påvirkning fra miljøet. Dette er premisset for at man kan bruke dette som en metode for å isolere den genetiske komponenten i utviklingen av et trekk, det er derfor man kan påstå at det eneste som forklarer differansen i korrelasjon må være gener, siden alt annet er likt. Men det er også åpenbart en sannhet med modifikasjoner, da to personer aldri nøyaktig deler livserfaring. Det er også lett å tenke seg at eneggede tvillinger behandles likere enn toeggede. Likevel er det nærme nok sannheten til at vi, ved aggregering av en stor mengde data, kan bruke denne metoden for å produsere et reliabelt estimat for arvbarhet. Jo mer data vi legger inn i våre kalkyler, jo mer presis vil målet bli. Det er dog ikke den eneste metoden for å nå et estimat for arvbarhet av et trekk. Minst tre andre metoder eksisterer, og hver legger en ulik antagelse til grunn.

La oss nå ta for oss hvordan gen-miljø-korrelasjoner er relevante for personlighet. Her kan vi ta med at vi fra Turkheimer (2000) sine 3 lover for adferds-genetikk (studiet av det genetiske opphavet til adferd) vet at 1) Alle trekk er arvbare 2) Gener påvirker i snitt utviklingen av trekk mer enn miljø 3) Gener og miljø forklarer ikke sammen alt ved utviklingen av alle trekk, det er andre faktorer involvert som vi enda ikke forstår. Gener er med andre ord i høyst grad relevante for utviklingen av personlighet - stabile mønstre i adferd over tid. Men det er ikke enten eller - miljø eller gener. De to kreftene eksisterer i et samspill. Det er dette som menes med gen-miljø-korrelasjoner. Det finnes tre varianter av hvordan gener og miljøet samspiller. Et eksempel er at individer med en type gener vil søke miljøer som er fordelaktige for deres gener. Kreative mennesker vil for eksempel gjerne søke seg til miljøer der deres kreativitet oppfordres. Fra både krysskulturelle studier og kohortstudier vet vi at forholdene en befinner seg i former dannelsen av personlighet. Et eksempel som kan trekkes frem her er Jean Twenges studier av amerikanske kvinners selvhevdelse. Denne varierte kraftig ut ifra hvilken kohort kvinnene tilhørte. Genene påvirker med andre ord ikke bare vår personlighet direkte, de påvirker også miljøet rundt oss gjennom gen-miljø-korrelasjoner, for eksempel ved at vi søker oss til bestemte typer miljøer, miljøer som så igjen former personligheten vår.

Ord: 1074

2 Oppgave 2 // Oppgave 2 // Assignment 2

Beskriv den leksikalske tilnærmingen for å identifisere viktige trekk og diskuter hvordan denne tilnærmingen er brukt til å undersøke validiteten til fem-faktorsmodellen på tvers av kulturer.

Skriv ditt svar her

I denne teksten vil jeg først beskrive den leksikalske tilnærmingen for å identifisere viktige trekk, og siden diskutere hvordan denne tilnærmingen er brukt til å undersøke validiteten til fem-faktorsmodellen på tvers av kulturer.

La oss først begynne med en definisjon av personlighet og personlighetstrekk. Personlighet er relativt stabile mønstre i adferd over tid. Personligheten er en struktur som regulerer deg intrapsykisk, i din relasjon til omverdenen og i din relasjon til andre.

Personlighetstrekk er de enkelte bestanddelene som tilsammen utgjør personlighet. Når vi for eksempel sier om noen at de er en solstråle, er dette en beskrivelse av et personlighetstrekk. Et personlighetstrekk kan forstås på to måter, enten som en ren beskrivelse av adferd, eller som noe underliggende - en årsaksforklaring.

Femfaktormodellen er forsøk på å beskrive personlighet som en sammensetning av fem trekkdimensjoner. Disse består av ytterligere underdimensjoner. Disse fem er:

- Åpenhet for erfaring: Hvor nysjerrig du er. Din tendens til å oppsøke nye informasjon og opplevelser. Høye scorer er assosiert med noe høyere velvære, men forskningsfunnene er delte.
- Planmessighet: Din evne til å tenke og handle planmessig. Ryddighet inngår også i denne dimensjonen. Folk med høye skårer i planmessighet er strukturerte og jobber målrettet og langsiktig. Folk med lave skårer er spontane. Høye skårer er assosiert med høyere velvære og høyere grad av karrieremessig suksess.
- Ekstrovertsjon: Selvforklarende. Folk med høye skårer opplever mer positive emosjoner.
- Medmenneskelighet/medgjørighet: Folk med høye skårer setter stor pris på mellommenneskelige relasjoner og liker ikke konflikt. Folk med lave skårer har lavere behov for samvær og er mer villige til å stå i konflikt for å få oppfylt sin visjon eller sine behov. Høye skårer er generelt sett mer assosiert med velvære/god psykisk helse, men personer med svært høye skårer i denne dimensjonen kan ha problemer med grensesetting, hvilket kan føre til problemer med bl.a. bitterhet, fordi de kan føle seg utnyttet.
- Nevrotisme: Personer med lave skårer er optimister, personer med høye skårer bekymrer seg mye. Høye skårer på dette trekket er sterkt assosiert med svekket velvære og dårligere psykisk helse.

Kort fortalt ble denne modellen produsert som et organisk samarbeid mellom en stor mengde personer over en lang periode, der ulike individer og grupper bygget videre på andres tidligere arbeider. Alle bidragsyterne var dog vestlige. Sentrale navn var Allport, Eysink og Cattell. Metodene som var involvert i dette arbeidet var den leksikalske, den statistiske og til dels den teoretiske tilnærmingen til personlighet. Vi skal nå se nærmere på den leksikalske.

Den leksikalske tilnærmingen til identifisering av personlighetstrekk bygger på to grunnleggende antagelser:

- 1) Ord som beskriver personlighetstrekk vil være å finne i språket
- 2) Viktigere, mer sentrale personlighetstrekk vil være beskrevet med egne enkeltord

Det mest kjente tidlige arbeidet som ble gjort for å teste ut dette arbeidet ble gjennomført av

Allport og co., rundt begynnelsen av forrige århundre. Metoden gikk ut på å gå gjennom en engelsk ordbok og plukke ut alle ord som beskrev adferd. Nesten 20.000 ord ble selektert. Deretter ble disse sortert i fire kategorier. En av disse kategoriene var ord for å beskrive karaktertrekk. 4500 ord ble plassert i denne kategorien av Allport og hans medhjelpere. Det kan være verdt å ta med at de ulike deltagerene i prosjektet var nokså uenige i hvordan ordene skulle sorteres. Korrelasjonsgraden var på kun 0.5. Man løste dette ved å nokså tilfeldig legge frem en av selektørens fordeling. Arbeidet ble da heller ikke lagt frem som et endelig resultat, men som et steg i en prosess som ville kreve videre innsats. Denne listen på 4500 ord ble, etter mye videre arbeidet, til den femfaktormodellen som i dag er i ferd med å bli allemannseie.

For å kunne forklare hvordan den leksikalske tilnærmingen kan benyttes til å vurdere femfaktormodellens krysskulturelle validitet, kommer vi ikke utenom å raskt forklare den statistiske tilnærmingen og faktoranalyse.

Den statistiske tilnærmingen til personlighet går ut på å bruke faktoranalyse på ord som beskriver karaktertrekk. Faktoranalyse er en teknikk for å avjøre om variasjon i et sett observerte (kjente) variabler kan beskrives som variasjon i et sett underliggende (ukjente) variabler. Dette gjør man ved å analysere hvordan skårene til ulike observerte variabler korrelerer med hverandre. Dersom man for eksempel kan observere at en høy skåre på en variabel konsekvent eller nærmest konsekvent korrelerer med lave skåre av en annen variabel.

I praksis kan dette for eksempel se slik ut: En gruppe mennesker blir gitt en mengde adjektiver, og blir bedt om å kvantifisere, fra 0 til 100, i hvor stor grad de ulike adjektivene beskriver dem. De som oppgir at "solstråle" i høy grad er et adjektiv som beskriver dem, vil da nærmest konsekvent oppgi at "surpomp" ikke gjør det. Denne korrelasjonen vil fortelle en at en her har funnet en underliggende dimensjon. Det var gjennom mange slike og lignende forsøk femfaktormodellen ble utviklet. Igjen og igjen så man at de samme fem underliggende dimensjonene manifesterte seg.

Men: Utviklingen av femfaktormodellen fant som sagt utelukkende sted i Vesten. Var det at de samme fem dimensjonene manifesterte seg igjen og igjen et tegn på at man hadde oppdaget noe fundamentalt om menneskenaturen, eller bare et funn som sier noe om psyken til vestlige mennesker, eventuelt de vestlige samfunn?

Når man skal teste en modell av denne typen i en annen kultur enn den den ble utviklet i har man to valg: En etisk og en emisk tilnærming.

Den etiske tilnærmingen kalles også "transport and test". Da benytter man modellen som den er - det vil i dette tilfellet si at de fem dimensjonene er definert på forhånd.

Den emiske tilnærmingen innebærer å begynne fra bunnen. Man må gå gjennom det aktuelle språket, selektere ord som beskriver personlighetstrekk og gjennomføre en faktoranalyse på disse.

Slike arbeider har blitt utført, og svaret man har funnet er et femfaktormodellen er *ganske* universell. Igjen og igjen finner man de samme fem faktorene, men åpenhetsfaktoren byr på utfordringer. Den har lavere grad av validitet enn de andre - den synes å måle forskjellige ting forskjellige steder. I Italia, for eksempel, har den blitt funnet å korrelere sterkere med politisk tilhørighet, og lavere med intellektuell og estetisk nysgjerrighet, som er det den etter boka "skal" måle. Den har med andre ord lavere validitet enn de andre konstruktene - den synes ikke å måle det samme hver gang. I flere arbeider har det blitt funnet 6 dimensjoner, noe som har lagt grunnlaget for den såkalte "HEXACO"-modellen. Den "ekstra" dimensjonen i denne modellen heter "Ydmykhet/Ærlighet" og ser ut til å være særlig betydningsfull for mennesker i noen kulturer i Sørøst-Asia og Afrika.

Hva betyr disse resultatene? Det er ikke godt å si. Forskjellen kan skyldes kulturelle forskjeller i selvrapportering, strukturelle forskjeller i språket, kulturelle forskjeller i hvilke kvaliteter som verdsettes (kryskulturelle studier finner variasjon i skårer på tvers av kulturer) eller genuine forskjeller i personlighet på tvers av kulturer.

Ord: 1133

3 Oppgave 3 // Oppgave 3 // Assignment 3

Beskriv de tre store motivene og diskuter på hvilke måter motiver er like som og forskjellige fra personlighetstrekk.

Skriv ditt svar her

Ord: 0